

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Факультет журналістики, реклами та видавничої справи

Кафедра періодичної преси та медіаредагування

Дипломна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

на тему: «Пам'ять про Голодомор в Україні (випуск газети)»
«Memory of the Holodomor in Ukraine (issue of the newspaper)»

Виконала: студентка денної форми навчання

Спеціальності 061 Журналістика

Зозулінська Дар'я Романівна

Керівник канд. іст. наук, доц. Сидун І. В. _____

Рецензент ст. викл. Житнікова А. В.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ від
Завідувач кафедри

(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № 1
протокол № від
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Голова ЕК

(підпис)

Одеса – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА	5
1. Історичний аспект питання Голодомору в Україні	5
2. Висвітлення теми Голодомору в українських ЗМІ.....	10
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	15
ВИСНОВКИ.....	17
БІБЛІОГРАФІЯ	20

ВСТУП

Голод зачепив значну територію України і кожен із тих Голодоморів, що пережила українська нація, завдав великих демографічних втрат. Це питання широко обговорюється в політичних колах, поміж істориків та навіть в повсякденному житті можна чути згадки про ті часи під час розмов між поколіннями. Це питання безумовно стосується кожного українця, адже це наше минуле, яке не варто замовчувати та про яке не треба забувати. Голод тих чи інших років застав наших предків, він змусив змінити ставлення до життя та їжі. Тож тема пам'яті про Голодомор в Україні є суспільно важливою та актуальною в усі часи.

Щодо поняття «голодомор», звісно, кожне слово має своє значення та історію походження. Голодомор — дослівно «морити голодом». Історія виникнення даного терміну є також дискусійним як і сама трагедія. Однією із найбільш поширених версій виникнення слова «голодомор» є версія Станіслава Кульчицького, українського дослідника Голодомору 1932-1933 років [41], в якій йдеться про введення цього слова в обіг вперше у 1988 році українськими поетами Іваном Драчем та Олексієм Мусієнком. Потім Ксенією Кембузинською було виявлено, що слово «голодомор» вжито у львівській газеті «Діло» ще від 1926 року [38], а як слово, що має невід'ємне відношення саме до України та українців воно стало вживатися від 17 серпня 1933 року, тобто з часу виходу в світ одного з випусків празького часопису «*Večerník P.L.*», де один із заголовків був — «*Hladomor v SSSR*» [38]. До цього широко використовували нейтральні слова на позначення голоду, що не мали певної конкретної прив'язки до подій в СРСР: «*hunger*», «*glod*», «голод» [38].

Актуальність даної теми полягає в значущості питання Голодомору для українців. Це минуле, котре торкається не лише історії України як держави, а й історії кожного із нас, кожної української сім'ї. Тема Голодомору є досить дискусійною, не дивлячись на той проміжок часу, що вже минув. Більшість

даних було приховано радянською владою, заховано в архівах і тому висвітлення цієї теми є досить важливим та значущим, адже кожна публікація додає нам усвідомленості та обізнаності. Також тривають суперечки і в питанні кількості демографічних втрат, які врешті-решт приведуть до істини та зможуть відкрити очі на правду.

Мета — підготувати серію журналістських матеріалів у вигляді спецвипуску газети, продемонструвати значущість теми Голодомору в Україні.

Завдання:

- вивчити історію досліджуваної проблематики та поняття «Голодомор»;
- з’ясувати актуальність теми Голодомору в українських друкованих чи онлайн-медіа;
- зібрати джерела інформації для написання матеріалів;
- відвідати заходи присвячені темі Голодомору;
- віднайти та поспілкуватися з експертами з питання;
- створити низку журналістських матеріалів на тему Голодомору.

Об’єкт дослідження — тема Голодомору в Україні.

Предмет дослідження — пам’ять українців про Голодомор як важливу сторінку власної історії.

Методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення та порівняння.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, теоретичної частини, що містить 2 підрозділи, пояснювальної записки, висновків, бібліографії та випуску газети, що складається з 6 матеріалів.

ВИСНОВКИ

Тема Голодомору як злочину стосовно українського народу є досить дискусійною та не менш значущою для українців як нації. Ці три події, три Голодомори, вони змінили хід історії не лише України як держави, а й кожної української сім'ї: смерті, зменшення числа народжених дітей, еміграція, переселення тощо.

Поточна проблема широко поширюється та займає своє чільне місце як на шпальтах українських друкованих чи онлайн-медіа, так і серед науковців, у їх дослідженнях, наукових роботах. Пам'ять про Голодомор, про трагедію українського народу не згасає, вона також демонструється і у фільмах, і в посібниках.

У дипломній роботі було досліджено походження терміну «Голодомор» та історію цього поняття стосовно України. Вивчаючи наукові праці з питання Голодомору в Україні було виявлено, що наразі немає одностайних остаточних відповідей на низку запитань, таких як: кількість демографічних втрат, причини виникнення Голодоморів та походження самого поняття «Голодомор». До того ж та різниця у відповідях на вищеперераховані питання у різних джерелах є досить значною та суттєвою.

Щодо демонстрації теми Голодомору в українських ЗМІ, то, як було з'ясовано під час здійсненого моніторингу загальнонаціональних і регіональних одеських медіа, її висвітлення в першу чергу залежить від самого ЗМІ, від його типу, політики і концепції. Наприклад, у загальнонаціональних ЗМІ, що були обрані для моніторингу («Дзеркало тижня», «Радіо Свобода», «Суспільне», «Українська правда», «Цензор.нет», «Obozrevatel») тема Голодомору в Україні висвітлюється значно частіше аніж в регіональних одеських («Одесская жизнь», «7 канал», «Вечерняя Одесса», «Маяк», «Чорноморські новини», «Думская»). Загальнонаціональні — містять публікації не лише щодо вшанування пам'яті жертв у визначені Законом України дні, як це простежується в більшості

одеських регіональних медіа. Вони, загальнонаціональні ЗМІ, розміщують на своїх шпальтах і результати досліджень науковців, і обговорення теми українського Голодомору в політичних колах як в Україні, так і за кордоном, інформацію про проекти, виставки, фільми, що стосуються цієї української трагедії тощо.

Також для дослідження даної проблематики було відвідано ряд заходів: наукові конференції, лекції, виставку, що допомогли у розкритті цієї теми в дипломній роботі. І завдяки вищеперерахованим заходам було віднайдено експертів з даної проблематики, з якими вдалось домовитись про бесіди та інтерв'ю для здійснення подальшої роботи.

Творча частина дипломної роботи була виконана у форматі серії журналістських матеріалів, що зверстані у випуск газети. Робота виконана у різних жанрах: аналітичний, публіцистичний та інформаційний жанри.

На основі відвіданої V Міжнародної науково-практичної конференції «Інтердисциплінарні підходи у дослідженні Голодомору-геноциду» було створено репортаж, щоб розповісти про її перебіг подій.

Наступним матеріалом є інтерв'ю з Лією Достлевою, художницею, культурною антропологинєю. Такий жанр був обраний, щоб показати її бачення та думки стосовно теми Голодомору і її робіт з Андрієм Достлевим.

Ще було проведено інтерв'ю з доктором психологічних наук Віталієм Климчуком, котрий є одним із провідних експертів в досліджуваній тематиці. Бесіда проходила в форматі телефонної розмови. Стосовно жанру, то, з моєї точки зору, він дав змогу найточніше та найповніше розкрити обрану проблематику, висвітлити всі сторони питання Голодомору через призму психології.

Одним із матеріалів також став портретний нарис Івана Ковалю, котрий був свідком Голодомору. Цей жанр розкрив його історію в найкращий спосіб (творчо, з використанням художніх засобів), що не вдалось би в інших жанрах.

Також задля дослідження теми дипломної роботи було створено проблемну статтю, в якій розкрито обрані питання з залученням фахових експертів. Окрім вищеперерахованих матеріалів ще була написана рецензія на досить новий фільм про Голодомор, тут завдяки рамкам жанру була оцінена робота тих, хто працював над ним, також був взятий коментар у глядача фільму і його режисера.

Голодомор як геноцид українського народу визнається не лише однією Україною, а ще 16 державами, що свідчить про значимість та серйозне й поважливе ставлення до України та її громадян. До того ж, як було з'ясовано, ці визнання за кордоном розпочалися раніше аніж в Україні з'явився відповідний документ.

Заходи, публікації, наукові роботи, фільми, виставки — це все те, що зберігає нашу пам'ять про злочин геноциду; це те, що застерігає нас та не допускає повторення минулого досвіду України. Заходи стосовно збереження пам'яті жертв Голодомору-геноциду націлені не просто на те, щоб пам'ятати та знати, а й на те, щоб розуміти навіщо це знати та чому саме це важливо для нашої нації та ідентичності.

БІБЛІОГРАФІЯ

Досліджувані матеріали

1. Американський штат Вірджинія визнав Голодомор геноцидом. *Українська правда*. 8 листопада 2018. URL: <https://bit.ly/3qkLpTw> (дата звернення: 26.10.2021).
2. Артюшенко В. І. У Києві відкрили виставку «Голодомор-геноцид мовою чисел». *Дзеркало тижня*. 13 вересня 2018. URL: <https://bit.ly/3D0igkh> (дата звернення: 26.10.2021).
3. Артюшенко В. І. У Києві вшанували жертв Голодомору 1932-1933 років. *Дзеркало тижня*. 29 листопада 2020. URL: <https://bit.ly/3wu7gJn> (дата звернення: 25.10.2021).
4. Банахевич Ю. В. Агнешка Голланд : сьогоднішня потребує Гаретів Джонсів. *Чорноморські новини*. 7 грудня 2019. URL: <https://chornomorka.com/archive/22113/a-13364.html> (дата звернення: 25.10.2021).
5. Британец, розказавший о Голодоморе : в Одессе прошел допремьерный показ фильма «Цена правды». *7 канал*. 27 листопада 2019. URL: <https://bit.ly/3H8cU92> (дата звернення: 27.10.2021).
6. В Антарктиці запалють свічки на вшанування жертв Голодомору. *Українська правда*. 22 листопада 2019. URL: <https://bit.ly/3klQDus> (дата звернення: 25.10.2021).
7. Владимирський О. С. «Зажги свечу». *Вечерняя Одесса*. 26 листопада 2018. URL: <http://vo.od.ua/news/8843.php> (дата звернення: 25.10.2021).
8. В Одессе почтили память жертв Голодомора. *Маяк*. 26 листопада 2016. URL: <https://bit.ly/3wDgHGA> (дата звернення: 27.10.2021).
9. В Україні вшанували пам'ять жертв Голодоморів. *7 канал*. 28 листопада 2020. URL: <https://bit.ly/3D4cJcc> (дата звернення: 27.10.2021).

10. В центре Кривого Рога повредили мемориал жертвам Голодомора. *Думская*. 15 березня 2021. URL: <https://bit.ly/305OwUz> (дата звернення: 26.10.2021).
11. Голодомор офіційно визнали геноцидом уже 15 держав, – заступник глави МЗС Боднар. *Цензор.нет*. 7 вересня 2021. URL: <https://bit.ly/3D00AU5> (дата звернення: 26.10.2021).
12. Кулеба закликав далі боротись за визнання Голодомору геноцидом у світі. *Українська правда*. 28 листопада 2020. URL: <https://bit.ly/3H8UMLY> (дата звернення: 27.10.2021).
13. Лисенко Л. С. Техас визнав Голодомор 1932-1933 років в Україні геноцидом. *Дзеркало тижня*. 30 травня 2021. URL: <https://bit.ly/3BY5Lo0> (дата звернення: 26.10.2021).
14. Люди в масках зірвали показ фільму про Голодомор в офісі «Меморіалу» в Москві. *Радіо Свобода*. 16 жовтня 2021. URL: <https://bit.ly/2YwfxzT> (дата звернення: 26.10.2021).
15. МЗС Німеччини проти визнання Голодомору геноцидом. *Українська правда*. 21 жовтня 2019. URL: <https://bit.ly/3khuOfC> (дата звернення: 27.10.2021).
16. «Непораховані з 1932». В Україні появился онлайн-ресторан пам'яті жертв Голодомора. *Маяк*. 25 листопада 2020. URL: <https://bit.ly/3bVJxZi> (дата звернення: 25.10.2021).
17. Пароваткіна Г. М. Океан пам'яті, голоси любові. *Дзеркало тижня*. 6 вересня 2019. URL: <https://bit.ly/30cWRGg> (дата звернення: 26.10.2021).
18. Показ фільму про Голодомор : голову «Меморіалу» в Росії викликали до поліції. *Радіо Свобода*. 15 жовтня 2021. URL: <https://bit.ly/3wtJCSwu> (дата звернення: 25.10.2021).
19. Помста за свободу. *Чорноморські новини*. 25 листопада 2017. URL: <https://chornomorka.com/archive/21897-21898/a-10258.html> (дата звернення: 25.10.2021).
20. Презентація фільма «Цена правды». *Думская ТВ*. 27 листопада 2019. URL: <https://bit.ly/3bTMIAv> (дата звернення: 26.10.2021).

- 21.Прем'єр-міністр Канади о Голодоморі : «Українці вижили, тому що твердо держалися за свій мову і свою культуру». *Думская*. 28 листопада 2020. URL: <https://bit.ly/300SUUF> (дата звернення: 25.10.2021).
- 22.Росія : на офіс центру «Меморіал» напали під час показу фільму «Ціна правди». *Радіо Свобода*. 14 жовтня 2021. URL: <https://bit.ly/3wz3ApU> (дата звернення: 25.10.2021).
- 23.Слободенюк О. М. Цього року в с. Городське на Житомирщині захід пам'яті жертв Голодомору 30-х років пройде дистанційно. *Суспільне*. 22 листопада 2020. URL: <https://bit.ly/3bVIVTj> (дата звернення: 24.10.2021).
- 24.Сотник А. С. У Полтаві встановлять стелу пам'яті жертв Голодомору на початку липня. *Суспільне*. 24 червня 2020. URL: <https://bit.ly/3046V3V> (дата звернення: 24.10.2021).
- 25.Суцєнко Ю. Ю. В Одесі покажуть фільм про Голодомор. *Одеська життя*. 28 листопада 2020. URL: <https://bit.ly/3qhlso2> (дата звернення: 27.10.2021).
- 26.Трагические сторони історії: в Одесі почитали пам'ять жертв Голодомора. *Одеська життя*. 23 листопада 2019. URL: <https://bit.ly/3mXoOu5> (дата звернення: 26.10.2021).
- 27.Трюдо про Голодомор: Сталін хотів стерти ідентичність українців, але вони вистояли. *Українська правда*. 28 листопада 2020. URL: <https://bit.ly/3kmo9Rf> (дата звернення: 26.10.2021).
- 28.Трюдо про Голодомор: Сталін хотів стерти ідентичність українців, але вони вистояли. *Цензор.нет*. 28 листопада 2020. URL: <https://bit.ly/3ws7aly> (дата звернення: 27.10.2021).
- 29.У Запоріжжі вандали облили фарбою меморіальну дошку загиблим під час Голодомору дітям. *Цензор.нет*. 27 листопада 2020. URL: <https://bit.ly/306glvW> (дата звернення: 25.10.2021).
- 30.Українські зірки вшанували пам'ять жертв голодоморів: зворушливі звернення. *Obozrevatel*. 28 листопада 2020. URL: <https://bit.ly/3qjdM4L> (дата звернення: 25.10.2021).

31. Ухіна Ю. С. В Італії надрукували історичний роман про Голодомор в Україні. *Obozrevatel*. 1 грудня 2020. URL: <https://bit.ly/3oce0Ic> (дата звернення: 27.10.2021).

Наукова та навчально-методична література

32. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні (1917-1953) : суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. Київ : Либідь, 1994. 686 с.

33. Веселова О. М. Голод в Україні 1946-1947 років. *Голодомор 1932-1933 рр. в Україні : причини і наслідки* : матеріали Міжнародної наукової конференції. 9-10 вересня 1993. Київ, 1993. С. 188.

34. Веселова О. М., Марочко В. І., Мовчан О. М. Голодомори в Україні 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947. *Злочини проти народу*. Дрогобич : Відродження, 2008. 314 с.

35. Визнання Голодомору актом геноциду в світі. Національний музей Голодомору-геноциду. URL: <https://holodomormuseum.org.ua/vyznannia-v-sviti-holodomoru-aktom-henotsydu/> (дата звернення: 5.12.2021).

36. Голодомор 1932-1933 років в Україні : документи і матеріали. Упорядкував Р. Я. Пиріг, НАН України, Інститут історії України. Київ : Києво-Могилянська академія, 2007. 1128 с.

37. Голодомор 1946-1947. Вступ. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://old.uinp.gov.ua/publication/golodomor-1946-1947-vstup> (дата звернення: 3.12.2021).

38. Грицак Я. Хто і коли вперше вжив слово «Голодомор»? *Україна Модерна*. 24.11.2017. URL: <https://uamoderna.com/blogy/yaroslav-griczak/etymology-holodomor> (дата звернення: 03.12.2021).

39. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України представив результати наукових досліджень демографічних втрат внаслідок Голодомору 1932-1933 рр, голодів 1921-1923 рр., 1946-1947 рр. в Україні. *Національна академія наук України*. 8 грудня 2020. URL:

- <https://www.nas.gov.ua/EN/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=7240> (дата звернення: 04.12.2021).
40. Карлашук В. «Голод 1921-1923 років не приховувався більшовицькою владою». Історики про перший Голодомор. *Суспільне*. 29 липня 2021. URL: <https://suspilne.media/amp/151474-golod-1921-1923-rokiv-ne-prihovuvavsya-bilsovickou-vladou-istoriki-pro-persij-golodomor/> (дата звернення: 5.12.2021).
41. Кульчицький С. В. Голод 1932-1933 в Україні як геноцид. *Проблеми історії України : факти, судження, пошуки*. Київ, 2005. Вип. 14. С. 225-300.
42. Кульчицький С. В. Демографічні втрати України в першій половині 20 ст. Київ : Наукова думка, 2004. 688 с.
43. Марочко В. Арсен Хоменко : жертвний вибір долі. *Проблема екзистенційного вибору під час Голодомору-геноциду* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 20 листопада 2019 р. Київ : вид. М. Ю. Мельник, 2020. С. 187-194.
44. Памяти жертв голода 30-х годов на территории СССР : постанова державної думи федерального зібрання РФ від 2 квітня 2008 р. № 262-5 ГД. URL: <https://duma.consultant.ru/documents/955838?items=1&page=3> (дата звернення: 03.12.2021).
45. Портрет темряви : свідчення, документи і матеріали у двох книгах. Київ : вид. М. П. Коць, 1999. Кн. 1. С. 85.
46. Сирота О. І. Голод 1921-1923 років в Україні та його руйнівні наслідки для українського народу. *Голод в Україні у першій половині ХХ століття : причини та наслідки (1921-1923, 1932-1933, 1945-1947)* : матеріали Міжнародної наукової конференції, 20-21 листопада 2013 р. Київ, 2013. С. 143-147.
47. Штучний масовий голод 1946-1947 років. *Інститут дослідження Голодомору*. URL: <https://holodomorinstitute.org.ua/1946-1947/> (дата звернення: 03.12.2021).
48. Шульга І. Г. Людомор на Поділлі. Вінниця : Континент-ПРИМ, 1993. 235 с.